

Bir Anlam Köprüsü İnşa Etme Aracı Olarak

Okullarda-

ETKİLİ

İLETİŞİM

5. BASKI

Aytaç AÇIKALIN-Selahattin TURAN

Prof. Dr. Aytaç AÇIKALIN - Prof. Dr. Selahattin TURAN

OKULLARDA ETKİLİ İLETİŞİM

ISBN 978-605-318-022-7
DOI 10.14527/9786053180227

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim katalogu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

5. Baskı: Aralık 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Okullar, hepimizi etkileyen bir öğrenme ve yaşama alanıdır. Bununla birlikte, son çeyrek yüzyılda okullar, asli işlevini kaybederek, öğrenciler tarafından çok da hoşlanılmayan soğuk mekanlar ile diploma dağıtan merkezler haline gelmiştir. Bir başka ifade ile okullar, *iyi* ve *sorumlu insan* yetiştirme işlevinden hızla uzaklaşarak akademik başarıyı ön plana çıkaran, insani değer ve sorumlu insan yetiştirme hususunu ihmal eden bir noktaya gelmiştir.

Öğrencilerin kendilerini tanıma ve potansiyellerini fark etmeleri için okul bir araçtır. Bireyin kendisini tanıması ve kendinin farkında olması temelde bir iletişim sorunudur. İnsanı tanımak ve anlamak, görüldüğü kadar kolay bir iş değildir. Bununla birlikte okulların varlık nedeni; iyi ve sorumlu insan yetiştirmektir. Bu amaca ulaşmak için *okul, insanlara yaşamdaki bağlantıları görmelerini sağlar ve temel yaşam becerileri kazandırır*. Bu açıdan bakıldığında okul, nitelikli bir yaşam için bir tür iletişim platformudur.

Elinizdeki bu eser, *“Okul yaşamı ve sınıf içi öğrenmelerinin özünü iletişim oluşturur.”* varsayımı ile yazılmıştır. Okulun daha yaşanılır ve nitelikli olmasının yolu iletişimden geçer. Birçoğumuz iletişimin önemine inanmamıza rağmen temel iletişim becerilerine sahip değilizdir. Öğrencilerimiz okuldaki zamanlarının büyük kısmını öğretmen ve yöneticileri dinleyerek geçirmelerine karşın onlara dinleme konusunda hiçbir şey öğretmeyiz. Sözüünü ettiğimiz bu ve benzeri sebeplerden dolayı okullarımızın “Etkili İletişim Becerileri” hususunda bütün üyelerinin yetiştirilmeleri/geliştirilmeleri gerektiğine inanıyoruz. Elinizdeki çalışma, bu konudaki boşluğa mütevazı bir katkı sayılmalıdır. Kitapta iletişim konusu ana hatlarıyla ve örneklerle açıklanmaktadır.

Okul yöneticileri ve çalışanları bu kitaptaki ipuçlarından yola çıkarak kendi iletişim becerilerini, etkinliklerini ve programlarını geliştirebilirler.

Birinci bölümde, iletişim ve yaşam arasındaki ilişki; *ikinci bölümde*, iletişim kavramı; *üçüncü bölümde*, iletişimin bazı teorik temelleri; ve çatışma arasındaki ilişki örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır. *Dördüncü bölüm* okuldaki iletişimin özündeki öğrenici ile iletişimi işlerken *beşinci bölüm* okul ortamında müzakere ve tartışma yöntemlerini açıklamaktadır.

Ekler kısmında ise okulunuzda uygulayabileceğiniz “Etkili İletişim” programına yer verilmiştir. Söz konusu bu programı okulunuz ihtiyaçlarına göre yeniden tasarlayabilirsiniz. Son olarak şunu belirtmeliyiz ki hiçbir çalışma mükemmel değildir, iyileştirilmesi için eleştiri ve önerilere ihtiyacı vardır. Geribildirim, öneri ve katkılarınızı bize bildirirseniz, iletişime ve yaşama devam edebiliriz.

Yunus Emre (d. 1240-ö. 1321) der ki:

Sözünü bilen kişinin,

Yüzünü ağ ede bir söz.

Sözünü pışırıp diyenin,

İşini sağ ede bir söz.

Söz ola kese savaşı,

Söz ola kestire başı.

Söz ola ağulu aşı,

Bal ile yağ ede bir söz.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	III
--------------	-----

BÖLÜM 1

İLETİŞİM YAŞAMAKTIR YAŞAMIN BÜTÜNÜDÜR

1.1. İletişime Esir Olmak veya Hükmetmek	4
--	---

BÖLÜM 2

OKULDA ORTAK YAŞAM: İLETİŞİM

2.1. Tasarlama	8
2.2. İşin Özünde Olmak: Ana Babalarla İletişim.....	9
2.3. Acele Etmeyin: Çabuk Olun	15
2.4. İletişimci Okul Yöneticisi	24

BÖLÜM 3

OKULDA İLETİŞİM: TEORİ NE SÖYLÜYOR?

3.1. Okulda İletişim Daha mı Zor?	31
3.2. Okulda Etkili İletişim	34
3.3. Bir İletişim Ustası: Aktif Dinleme.....	40
3.3.1. Aktif Dinlemenin Engelleri	43
3.4. Çatışmalardan Kaçınmak ve Çözüm İçin İletişim.....	48

BÖLÜM 4

ÖĞRENCİLERLE İLETİŞİM

4.1. Öğrencilerle İletişimin Önemi	55
4.1.1. Öğrencilerle İletişimde Dikkat Edilmesi	
Gereken Hususlar.....	56
4.1.2. Öğrencilerle İletişimde Kullanılan Dil	57
4.1.3. İletişimde Kabul Edilebilir Dil	58
4.1.4. Öğrenci Cevap, Tepki ve Konuşmalarını Yönlendirme	60

BÖLÜM 5

İLETİŞİMDE YETKİNLİK AŞAMALARI

5.1. Örnek Çalışmalar	65
5.2. Dinlemek İçin Bir Ağız İki Kulak.....	70
5.3. Lütfen Dinler Misiniz?.....	72
5.4. Uygulama	83
EKLER.....	87

1. BÖLÜM

İLETİŞİM YAŞAMAKTIR YAŞAMIN BÜTÜNÜDÜR

Uçak kazaları, genellikle karayollarındaki kazalardan daha çok ilgi çeker ve çoğu kez uluslararası bir nitelik kazanır. Nitekim 12 Mayıs 2010 günü Libya'da meydana gelen uçak kazasında bazı haber kaynaklarına göre 102, bazılarına göre 103 kişi öldü. Bir mucize yaşandı: Kazada, Rubens'in -9 yaşındaki Hollandalı bir çocuğun- kurtuluşu, bütün dünya için insancıl bir ilgi ve yaşama yönelik anlamlı bir sevinç konusu oldu.

Kilometrelerle tanımlanabilecek geniş bir alana dağılmış enkaz ve ceset arasında çalışan kurtarma ekipleri; etrafa saçılmış uçak parçaları, dağılmış eşyalar, her an bir patlama ya da yangın tehlikesi ile dolu ortamda Rubens'i nasıl fark ettiler?

Siz bu hususta ne düşünüyorsunuz? (Lütfen not ediniz.)

İlk akla gelen üç olasılık: Görevliler, cesetleri kontrolleri sırasında çocuğun nefes aldığını duymuş olabilirler. Rubens, bir şekilde kıpırdamış veya bir ses çıkarmış, örneğin inlemiş olabilir. Önemli sonuç: Rubens dışarıya dönük bir mesaj verdi; alanda çalışanlar da bunu fark ettiler; aramalarını, çalışma yöntemlerini, eylemlerini farklı yöne ve biçime dönüştürdüler ve Rubens kurtuldu; dünyanın ilgi alanına yerleşti. İletişim olgusunu anlamak veya anlatmak için zorlama tanımlara, dağınık kaynaklara başvurmak yerine, yukarıdaki gibi günlük ve anlık yaşantılarımızı çözümlemek daha etkili sonuç verebilir. Uçak kazasını açıklarken iletişim olgusunu özetledik, öz bir deyişle **iletişim yaşamaktır ve yaşamın bütünüdür.**

Hollandalı küçük Rubens canlı olmasaydı iletişim kuramayacaktı, kurtarma görevlilerine varlığını hissettiremeyecekti. Yaşadığı için iletişim kurabildi, iletişim kurabildiği için canlılığını koruyabildi. **İletişim, yaşamımızın bütününe kapsayan, canlı olmanın gerektirdiği etkinliklerin hemen hemen bütünüdür.** Örneği dikkatle izleyelim ve paylaşalım. Eğer kurtarma görevlilerinin en ufak bir harekete, çok zayıf bir nefes ya da sese olan duyarlıkları olmasaydı, Rubens'ın bir yolla canlılık alametleri göstermesi de yeterli olmayabilirdi. Hollandalı küçük şimdi ölmüş olacaktı. Kaza yerini tarayanlar; dinlediler, dokundular, gördüler, duydular ve karşılık verdiler. Onlar eğitilmişlerdi, kendilerini geliştirmişlerdi; iletişime yani, sese, harekete, renge, kokuya ve şekle karşı duyarlıydılar. Yaşam hiçbir zaman bazı şiirlerdeki gibi “yalnızlığın karanlıklarında” tek başına değildir. **İletişim içimizle, çevremizle var olmak için almak ve vermek düzeneğidir.** Yetişmiş insan, kâmil insan, bilge kişi bu düzeneği en iyi biçimde çalıştırabilendir. Bu nedenle sizler gibi yetişmiş, kâmil olmak yönünde, gelişme yönelmiş meslektaşlarımız için, hemen bütün ilgili kitaplarda iletişimi açıklamak için kullanılan ileti, kanal, alıcı, verici, yöntem, açma, engel, geri bildirim ve benzeri terimleri yinelemeyi yersiz bulduğumuzu belirtmek isteriz. Bunun yerine, iletişim sürecini daha farklı boyutlarda algılayıp yorumlayacak söylemler içinde olmamız gerekir. Bu anlamda aşağıdaki, “düşünme ve paylaşım çalışması” düzenlenmiştir.

Cansız maddeler, ölümler iletişim ortamında olurlar mı? İletişim kurarlar mı? Bu hususta siz ne düşünürsünüz? (Lütfen not ediniz.)

Canlılar, cansız maddeler veya ölümlerle iletişim kurabilirler mi? (Lütfen not ediniz.)

1.1. İLETİŞİME ESİR OLMAK veya HÜKMETMEK

Yaşıyorsak, her an iletişim içinde olduğumuz gerçeğini algılamakta artık zorlanmamamız gerekir diye düşünüyoruz. Genellikle günlük bilimsel konuşmalarda ya da ilgili kaynaklarda, yoğun haber, bilgi, mesaj akışının “iletişim bombardımanı” olarak nitelendirilmesini yadsımıyoruz. Fakat bilgi ve bilinti iletişiminin, yoğun akışı ortasında, baskılayıcı durumda kalan birey acizliği, ezilmişliği, teslim olma halini, başa çıkamamak duygusunu yaşamamalıdır.

Okuma yazma bilmeyen bir kimse için bir kitap sayfası, karmakarışık, karıncaya benzer binlerce lekelerin, kara kuru şekillerin bulunduğu büyülü, korkulu bir alandır. Bu anlamda iletişim okuryazarlığı olmayan bir kimse için de yoğun bilişim çevresi, kendisini bunaltan, esir alan, istemediği halde duyu organlarına ve o yolla zihnine ulaşan, her açık boyuta akan, her boşluğa dolan iletilerle yaşanması zor bir çevredir.

Gerçek anlamda okuryazar bir kimse de benzer bir bunalım içindedir. Dünyanın dört bir tarafında her gün milyonlarca yeni sayfa yazılmakta ve basılmaktadır. Bu yığın ve yoğun yazılı araç ile baş edebilmek için iyi bir okuyucu olmak yeter. İyi bir okuyucu için izlençe şudur: Araştırmak – izlemek – bakmak – incele-